

Sözlü Bildiri

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2024; 17 (Özel sayı-1, 22. Mersin Pediatri Günleri): 98-104

Bebek beslenmesi ve emzirme pratikleri: Anneler için bilgi ve uygulama yaklaşımları

 Şefika Aldaş

¹ Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A.D, Mersin, Türkiye

Öz

Amaç: Annelerin emzirme sürecinde doğru bilgiye ulaşması ve uygun uygulamaları benimsemesi kritik öneme sahiptir. Bu çalışma, annelerin bebek beslenmesi ve emzirme süreçlerini destekleyerek bebeklerinin sağlığına ve gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. **Yöntem:** Kliniğimizin bebek ünitesi servisine ve emzirme polikliğine 01.12.2023-01.01.2024 tarihleri arasında başvuran 156 anne çalışmaya dahil edildi. Bebek Beslenmesi ve Emzirme Pratiklerini araştırmaya yönelik anket formu uygulandı. **Bulgular:** Bebeklerin % 47.4'ü kız, %52.6'sı erkekti. Annelerin %96.2'si Mersin ilinde oturuyordu ve %77.6'sı TC uyruklu idi. Annelerin %33.3'ü 25-30 yaş grubunda, %94.2'si ev hanımı ve %44.9'u ilköğretim mezunu idi. Annelerin %91.7'sinin gebelik esnasında sağlık sorunu yaşamadığı, %67.9'unun doğum öncesi bebek beslenmesi konusunda bilgi almadığı, % 3.8'inin 3 ay kadar gebe okuluna devam ettiği görüldü. Postpartum dönemde annelerin tamamının emzirme ve bebek beslenmesi konusunda bilgi aldığı ve %98.1'inin bilgiyi emzirme hemşiresinden aldığı belirlendi. Annelerin %64.7'si sezaryenle, %35.3'ü ise normal doğum yapmış idi. Normal doğum yapan annelerin %98'i, sezaryenle doğum yapan annelerin %96.4'ü emziriyordu. Emzirmeye yönelik üç ezan bekleme, ilk ağız sütünü boşaltma, emzirme sonrası su verme gibi geleneksel uygulamaların birçok anne (%68.6) tarafından bilindiği ancak düşük oranda (%7.1) uygulandığı görüldü. **Sonuç:** Emzirmenin desteklenmesi, anne ve bebek sağlığı için hayati öneme sahiptir. Anne adaylarına doğru eğitim verilmeli ve zorluklara karşı hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır. Doğum sonrası dönemde emzirme danışmanlığı ve destek grupları gibi kaynaklar sunulmalıdır. Sağlık kuruluşlarında emzirmeyi destekleyen politikaların benimsenmesi ve çalışanların bu konuda eğitilmesi, toplumun genel sağlığını artırarak sağlıklı bir geleceğe katkı sağlayacak önemli bir adımdır.

Anahtar kelimeler: Anne Sütü, Bebek dostu hastane, Emzirme, emzirme pratikleri

Yazının geliş tarihi: 18.03.2024

Yazının kabul tarihi: 02.04.2024

Sorumlu Yazar: Şefika Aldaş; Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Mersin, Türkiye, Tel: 324 225 10 00 , E-posta: drsefikaladas@gmail.com

Infant nutrition and breastfeeding practices: Knowledge and practice approaches of mothers

Abstract

Aim: Mothers must access accurate information and adopt appropriate practices in the breastfeeding process. This study aims to contribute to the health and development of infants by supporting mothers' infant nutrition and breastfeeding processes based on scientific research. **Methods:** A total of 156 mothers who applied to the infant unit service and breastfeeding outpatient clinic between 01.12.2023-01.01.2024 were included in the study. A questionnaire form was prepared to investigate infant nutrition and breastfeeding practices. **Results:** Of the infants included in the study, 47.4% were female and 52.6% were male. 96.2% of the mothers lived in Mersin province and 77.6% were Turkish citizens. 33.3% of the mothers were in the 25-30 age group, 94.2% were housewives and 44.9% had primary education. It was observed that 91.7% of the mothers did not have any health problems during pregnancy, 67.9% did not receive prenatal information about infant nutrition, and 3.8% attended a pregnancy school for 3 months. In the postpartum period, it was determined that all of the mothers received information about breastfeeding and infant nutrition and 98.1% received this information from the breastfeeding nurse. Among the mothers in our study group, 64.7% had a cesarean section and 35.3% had a normal delivery. Breastfeeding was practiced by 98% of mothers who gave vaginal birth and 96.4% of mothers who gave birth by cesarean section. It was observed that traditional practices related to breastfeeding such as waiting for three call to prayer, expressing the first mouthful of milk, and giving water after breastfeeding were known by many mothers (68.6%) but practiced at a low rate (%7.1). **Conclusion:** Supporting breastfeeding is of vital importance for maternal and infant health. Expectant mothers should be properly educated and prepared for difficulties. Resources such as breastfeeding counseling and support groups should be offered in the postpartum period. Adopting policies that support breastfeeding in healthcare organizations and educating employees on this issue is an important step that will contribute to a healthy future by increasing the general health of society.

Keywords: Breast milk, baby-friendly hospital, breastfeeding, breastfeeding practice

Giriş

Çocukların sağlıklı büyüme ve gelişme sürecinde beslenmenin önemi çok büyüktür. Birçok ülkede bebekler sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerden dolayı beslenme yetersizliğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Anne sütü bebekler için en uygun beslenme kaynağıdır.¹

Bu çalışmada, annelerin bebek beslenmesi ve emzirme süreçleri hakkındaki tutumlarının incelenmesi amaçlandı.

Yöntem

Kliniğimizdeki bebek ünitesine ve emzirme polikliğine 01.12.2023-01.01.2024 tarihleri arasında başvuran 156 anne çalışmaya dahil edildi. Bebeği ya da kendisi yoğun bakımda olan veya bebeğini kaybeden anneler araştırma kapsamına alınmadı. Tüm annelere anne sütü ve emzirme hakkında eğitim verildi. Bebek Beslenmesi ve Emzirme Pratiklerini araştırmaya yönelik bir anket formu hazırlandı. Anket formu 33 sorudan oluşmaktaydı ve sorular bebek bilgileri, ebeveyn bilgileri, emzirme süreci ve formül mama kullananlar için hazırlanmış sorular olarak gruplandı. Bebek bilgileri kısmında; demografik özellikler, uyruk, yaşanan yer, gebeliğin istenen gebelik olup olmaması sorgulandı. Ebeveyn bilgileri kısmında; annenin öğrenim durumu, doğum şekli, gebelik sayısı, gebelik esnasında veya sonrasında sağlık sorunu yaşayıp yaşamadığı soruldu. Emzirme sürecine ait sorularda ise doğum öncesinde emzirme ve bebek beslenmesi konusunda bilgi durumu, gebe okuluna gitme durumu, hastanede bulunduğu süre içerisinde emzirme ve bebek beslenmesi konusunda bilgi durumu, ilk bilgiyi kimden aldığı, doğum sonrası ilk emzirme saati, emzirme sıklığı, emzirme tekniği ile ilgili sorular, geleneksel uygulama yöntemlerine ait sorular, mama kullanımı ile ilgili sorular (formül mama ile beslenme, formül mama ile beslenme nedeni, formül mama ile beslenme şekli) yöneltildi. Anket formu annelere çalışma hakkında bilgi verilip yüz yüze görüşülerek dolduruldu. Çalışma Helsinki Bildirgesi prensiplerine uygun yürütüldü. Tanımlayıcı istatistikler ve grup karşılaştırmaları yapıldı.

Bulgular

Bebeklerin % 47.4'ü (n:74) kız, %52.6'sı (n:82) erkekti. Annelerin %96.2'si (n:150) Mersin ilinde ikamet ediyordu ve %77.6'sı (n:121) TC uyruklu idi. Demografik özellikler Tablo 1'de özetlendi. Annelerin %33.3'ü (n:52) 25-30 yaş grubunda, %94.2'si (n:147) ev hanımı ve %44.9'u (n:70) ilköğretim mezunu idi. Gebelik sayılarına bakıldığında %43.6'sının (n:68) ilk gebeliği, %24.4'ünün (n:38) 4'üncü gebeliği idi.

Tablo 1. Sosyodemografik Özellikler (n=156)

	n	%
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	74	47.4
Erkek	82	52.6
Annenin Uyruğu		
TC	121	77.6
Suriye	35	22.4
Öğrenim Durumu		
Okur yazar değil	30	19.2
İlköğretim	70	44.9
Lise	46	29.5
Üniversite	8	5.1
Lisansüstü	2	1.3
Yaş		
18 Yaş altı	3	1.9
18-20 Yaş	9	5.8
20-25 Yaş	49	31.4
25-30 Yaş	52	33.3
30-35 Yaş	23	14.7
35-40 Yaş	16	10.3
40 Yaş Üzeri	4	2.6
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	9	5.8
Çalışmıyor	147	94.2

Annelerin son gebeliklere ilişkin özellikleri incelendiğinde, %91.7'sinin (n:143) gebeliği istediği, % 89.7'sinin (n:140) takipli gebelik olduğu, %91.7'sinin (n:143) gebelik esnasında hiçbir sağlık sorunu yaşamadığı, %67.9'unun (n:106) doğum öncesi bebek beslenmesi konusunda bilgi almadığı, sadece % 3.8'inin (n:6) 3 ay kadar gebe okuluna devam ettiği tespit edildi. Postpartum dönemde emzirme konusunda bilgi alma durumlarına bakıldığında ise annelerin tamamının emzirme ve bebek beslenmesi konusunda

bilgi aldığı ve %98.1'inin (n:153) bu bilgiyi emzirme hemşiresinden aldığı belirlendi. Annelerin %64.7'si sezaryenle (C/S), %35.3'ü ise normal vajinal doğum yapmış idi. Annelerin gebelik sayıları ile emzirme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0.05$). Emzirme alışkanlıkları bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Emzirme alışkanlıkları (n=156)

	n	%
Emzirme özellikleri		
<i>Emzirme durumu</i>		
Emziriyor	152	97.4
Emzirmiyor	4	2.6
<i>İlk Emzirme zamanı</i>		
İlk 1 saat	149	95.5
İlk 24 saat	3	1.9
İkinci gün ve daha sonra	4	2.6
<i>Emzirme sıklığı</i>		
Yarım saatte bir	17	10.9
Her saat başı	38	24.4
2 saatte bir	39	25
3 saatte bir	9	5.8
Ağladıkça	53	34
Emzirme tekniği hakkında		
Bilgi sahibi	130	83.3
Bilgi sahibi değil	26	16.6
Geleneksel uygulama		
<i>Üç ezan bekleme</i>		
Evet	1	0.6
Hayır	155	99.4
<i>İlk ağız sütünü boşaltma</i>		
Evet	11	7.1
Hayır	145	92.9
<i>Her emzirmeden sonra su verme</i>		
Evet	6	3.8
Hayır	150	96.2

Normal doğum yapan annelerin %98.2'si, C/S ile doğum yapan annelerin %97'si emziriyordu. Doğum şekli ile emzirme zamanları arasındaki ilişkiye bakıldığında normal doğum yapan annelerin %98.2'si ilk bir saat içinde emzirirken, C/S doğum yapan annelerin %94.1'i ilk 1 saat içinde emzirmişti. Doğum şekline göre emzirme durumu ve ilk emzirme zamanı

istatistiksel farklılık göstermedi. ($p>0.05$). Erkeklerin %95.1'i, kızların ise %95.9'u ilk 1 saat içinde emzirilmişlerdi. Bebeklerin cinsiyeti ile emzirilme zamanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamadı ($p>0.05$). Annelerin çoğunluğunun (%66.7) emzirme tekniklerini doğru bir şekilde uyguladıkları tespit edildi. Emzirmeye yönelik üç ezan bekleme, ilk ağız sütünü boşaltma, emzirme sonrası su verme gibi geleneksel uygulamaların birçok anne (%68.6) tarafından bilindiği ancak düşük oranda (%7.1) uygulandığı görüldü. Çalışmada en fazla uygulanan geleneksel uygulama; ilk ağız sütünü boşaltma (%7.1) ve her emzirme sonrası su verilmesi (%3.8) idi. Annelerin 4'ünde doğum sonrası sağlık sorunu tespit edildiği ve en sık yaşanan sağlık sorunun C/S sonrası insizyon yerinde ağrı olduğu saptandı. Araştırmaya katılan annelerin eğitim seviyeleri ile emzirme durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p>0.05$).

Çalışmada annelerin %22.4'ü (n:35) bebeklerini çeşitli sebeplerle (kan şekeri düşüklüğü %2.6, meme reddi %19.2, bebekte kilo kaybı %0.6) biberon (%9.8), kaşık (%7.8) veya enjektör (%0.5) ile anne sütü vererek ve/veya yapay beslenme ile beslemişlerdi.

Tartışma

Emzirilme ve anne sütüyle beslenme, yenidoğanlar için en uygun beslenme şeklidir. Dünya Sağlık Örgütü, yaşamın ilk altı ayında yalnızca anne sütüyle beslenme, sonrasında uygun tamamlayıcı katı gıdaların eklenmesiyle birlikte 2 yaş ve ötesine kadar emzirmenin devam ettirilmesini önermektedir.² Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verilerinde; tüm çocukların %98'inin emzirilmiş olduğu görülmektedir. Çalışmamızda benzer şekilde emzirme oranı oldukça yüksek (%97.4) bulunmuştur. TNSA raporuna göre, doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirilme oranı %71 olarak kaydedilirken, doğumdan sonraki ilk gün içinde emzirilme oranı %86 olarak raporlanmıştır.³ Annelerin ilk bir saatte emzirmeye başlama oranını Bostancı ve ark.⁴ %88 saptamışlardır. Bu çalışmada annelerin %95.5'i ilk bir saat içinde, %97.4'ü ise ilk 24 saat içinde

emzirmişti. Çalışmalar arası farklı sonuçlar; çalışmanın gerçekleştirildiği bölgelerin farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir. Çalışmamıza katılan annelerin sadece dört tanesi, doğum sonrasında bebeğe ve anneye uygulanan rutin işlemler nedeniyle (bebeğin temizlenmesi, kilo ölçümü, aşıları, giydirilmesi, C/S nedeniyle insizyon yeri ağrıları, annenin doğumda epizyotomi varsa onarım süreci gibi) bebeğin emzirilmesinin geciktirildiğini bildirmiştir. Emzirmeyi etkileyen pek çok faktör vardır. En önemli faktörlerden birisinin annenin eğitim düzeyi olduğu düşünülmekle beraber tüm dünyada yapılan çalışmalarda farklı veriler ortaya çıkmıştır. Örneğin, Endonezya'da yapılan bir çalışmada, annelerin yüksek eğitim düzeyleri ile emzirme oranlarının arttığı gösterilmiştir.⁵ 81 ülkeyi kapsayan başka bir çalışmada, annelerin eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte emzirme süresinin azaldığı tespit edilmiştir.⁶ TNSA 2018 verilerine göre ülkemizde annenin eğitim düzeyinin artması ile emzirme süresinin azaldığı raporlanmıştır.³ Bunun nedeni erken dönemde işe başlama gerekliliği olabilir. Bu çalışmada annelerin eğitim seviyesi ile emzirme oranları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı. Bunun nedeni de yeni doğum yapan her anneye doğum sonrası en geç 1 saat içerisinde emzirme eğitimi verilmesi olabilir. Tiruye ve ark.'nın⁷ yaptığı çalışmada annelerin %43.4'ünün emzirme tekniğini doğru uyguladığı saptanmıştır. Bu özellik çalışmamızda %66.7 sıklığında bulundu. Doğum eylemi fizyolojik bir süreç olmasına rağmen, anne ve fetusun sağlığının tehlikeye girdiği durumlarda C/S tercih edilebilmektedir. Her ne kadar C/S ile doğumun anne sütü ile beslenmeyi geciktirdiği düşünülse de⁸ bizim çalışmamızda C/S ve normal doğum grupları arasında emzirme özellikleri farklılık göstermedi. Çalışmamızda normal doğum yapan annelerin %99.3'ü, C/S ile doğum yapan annelerin ise %89.9'u ilk bir saat içinde emzirmişti. Arruda ve ark.'nın⁹ yaptığı çalışmada vajinal doğum yapan annelerin %79.3'ü, C/S ile doğum yapan annelerin ise %69.5'i yaşamın ilk 1 saatinde ilk emzirmeyi yapmıştır. Her ne kadar annenin sağlık durumu iyi olduğunda hemen ameliyathane şartlarında emzirme önerilse de, C/S ile doğum yapan annelerin postoperatif

derlenme ve bebekle aynı odaya alınma süreleri ilk emzirmenin yapıldığı süreyi geciktirebilir. İlk gebeliği olan annelerin tecrübesizlik nedeni ile emzirme işleminde çok başarılı olmadığı düşünülse de çalışmamızda annelerin gebelik sayılarına göre emzirme davranışları arasında fark görülmedi. Bu bulgunun açıklaması annelerin gebelik döneminde emzirme ve anne sütü hakkında yaptıkları araştırma, aldıkları eğitim ve bebek dostu hastanede doğum yapmış olmaları olabilir. Arruda ve ark.⁹ yaptıkları çalışmada, çalışmamıza benzer olarak emzirmeye başlama zamanı ile bebeklerin cinsiyeti arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Emzirme eğitimi alan annelerin, bebeklerini daha uzun süre sadece anne sütüyle besledikleri tespit edilmiştir.¹⁰ Çalışmamıza katılan annelerin tamamı doğum sonrası emzirme konusunda bilgi almıştır. Emzirme konusunda bilgi alma oranının yüksek olmasının, hastanemizin bebek dostu olmasından ve emzirme polikliniğinin aktif olarak hizmet vermesinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Birçok annenin, sütünün yeterli gelmeyeceğine inanması ve emzirme sürecinde uyguladıkları geleneksel yöntemler nedeniyle bebeklerin yeterli beslenemediği ve bazı sağlık sorunuyla karşılaştığı gözlemlenmektedir.^{11,12} En yaygın geleneksel uygulama, bebeklerin emzirilmesinin ardından şekerli su verilmesi ve her emzirme sonrasında su verilmesidir. Yapılan bir çalışmada annelerin yaklaşık üçte birinin anne sütü vermeden önce şekerli su veya zembek suyu uygulamasını tercih ettiği görülmüştür.¹³ Yeni doğan bebeklerin üç ezan vakti geçene kadar emzirilmemesi uygulaması Korğalı ve ark. tarafından %0.7, Arabacı ve ark. tarafından %1 oranında saptanmıştır.^{14,15} Çalışmamızda en fazla uygulanan geleneksel uygulama; ilk ağız sütünü boşaltma (%7.1) ve her emzirme sonrası su (3.8) verilmesi idi. Cengizhan ve ark.¹⁶ doğumdan sonra geleneksel bir uygulama olarak şekerli su verme sıklığını %74.4 olarak tespit etmişlerdir. Çalışmamızda literatüre göre geleneksel yöntem uygulamaları oldukça düşük sıklıkta saptandı. Bunun sebebi; bölgesel kültürel farklılıklar, hastanemizin gebe okulu ve emzirme danışmanlığı polikliniğinin aktif olarak çalışması ve ulaşılabilir olması

olabilir. Annelerin hastanede geçirdikleri sürenin etkin bir şekilde kullanılması, ihtiyaç duydukları eğitimlerin sağlanması ve uygulamada desteklenmeleri annelerin eş, dost, akraba gibi diğer bilgi kaynaklarından yanlış bilgi edinmelerini engellemek açısından son derece önemlidir.

Sonuçlar

Emzirmenin desteklenmesi, anne ve bebek sağlığının korunması, bağışıklık sisteminin ve anne-bebek bağının güçlendirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu destek, hamilelik öncesi, doğum ve doğum sonrası süreçlerde sağlanabilir. Hamilelik öncesi dönemde, anne adaylarına emzirme konusunda eğitim verilmeli ve olası zorluklara karşı hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır. Doğum sırasında, sağlık personeli tarafından anne sütünün önemi ve doğru emzirme teknikleri hakkında rehberlik sağlanmalıdır. Doğum sonrası dönemde, emzirme danışmanlığı ve destek grupları gibi kaynaklar sunularak emzirmenin başarılı olması teşvik edilmelidir. Sağlık kuruluşlarında emzirmeyi destekleyen politikaların benimsenmesi ve çalışanların bu konuda eğitilmesi, toplumun genel sağlığını artırarak sağlıklı bir gelecek için önemli bir adımdır.

Yazar Katkısı: Fikir/kavram, tasarım, yorumlama, literatür taraması, sunumun hazırlanması, makalenin yazımı, sunumun yapılması, eleştirel inceleme Ş. A. tarafından yapılmıştır.

Çıkar çatışması: Yoktur.

Mali destek: Herhangi bir kişi, kurum veya kuruluştan mali destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Mirembe Masereka E, Munguiko C, Tumusiime A, Grace Alanyo L. Infant and Young Child Feeding in the Developed and Developing Countries [Internet]. Selected Topics on Infant Feeding. IntechOpen; 2022. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.103012>.

2. Meek JY, Noble L, Pediatrics AAO. Breastfeeding and the use of human milk. *Pediatrics*. 2022;150(1):e2022057988.
3. 2018 TNSA. Erişim adresi: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_rapor.
4. Bostanci G, Sevil İ. Bebek dostu özel bir hastanede doğum yapan annelerin, emzirmeye ilişkin bilgi düzeylerinin ve bebeklerini emzirme durumlarının değerlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2015;2(3):260-270.
5. Laksono AD, Wulandari RD, Ibad M, Kusrini I. The effects of mother's education on achieving exclusive breastfeeding in Indonesia. *BMC Public Health*. 2021;21(1):1-6.
6. Neves PA, Barros AJ, Gatica-Domínguez G, Vaz JS, Baker P, Lutter CK. Maternal education and equity in breastfeeding: trends and patterns in 81 low-and middle-income countries between 2000 and 2019. *International journal for equity in health*. 2021;20:1-13.
7. Tiruye G, Mesfin F, Geda B, Shiferaw K. Breastfeeding technique and associated factors among breastfeeding mothers in Harar city, Eastern Ethiopia. *International breastfeeding journal*. 2018;13(1):1-9.
8. Kusuma NI, Khuzaiyah S, Chabibah N, Kristiyanti R, Suparni S, Prafitri LD. Breastfeeding by Mothers with Cesarean Section Delivery. Chapter four.contemporary challenges Ed. Tanya Connell 2023. Doi: 10.5772/intechopen.114014.
9. de Arruda GT, Barreto SC, Morin VL, do Nascimento Petter G, Braz MM, Pivetta HMF. Is there a relation between mode of delivery and breastfeeding in the first hour of life? *Revista Brasileira em Promoção da Saúde*. 2018;31(2):1-7.
10. Aydın B, Özaydın T. Annelerin çocuklarını besleme sürecindeki bilgi ve tutumlarının belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2022;31(3):395-404.

11. Dudukcu F, Aygor H, Karakoç H. Factors Affecting Breastfeeding within the First Hour After Birth. *Nigerian Journal of Clinical Practice*. 2022;25(1):62-68.
12. Huang Y, Liu Y, Yu XY, Zeng TY. The rates and factors of perceived insufficient milk supply: A systematic review. *Maternal & Child Nutrition*. 2022;18(1):e13255.
13. Esra S, Tandoğan Ö, Satılmış İG, Yılmaz N. Emzirme ile İlgili Annelerin Geleneksel Uygulamaları: İstanbul ve Van Örnekleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2023;16(2):141-155.
14. Arabacı Z, Yıldırım JG, Dünder BN, Kadam Z. Bebeklerde uygulanan geleneksel yöntemler. *Çocuk ve Medeniyet*. 2016;1(1):61-86.
15. Korğalı EÜ, Ay GÖ, Yiğit Ö, Samancı N. Relationship between the traditional neonatal care practices and baby health and the socio-economic levels of families. *Journal of Human Sciences*. 2018;15(4):2322-2340.
16. Cengizhan SÖ, Behice E. Doğumlardan sonra ilk 24 saatte bebek ve loğusa bakımında kültürel uygulamalar. *Anatolian Journal of Health Research*. 2021;2(1):15-19.